

Ομιλία του κ. Οδυσσέα Κυριακόπουλου Προέδρου του ΣΕΒ στην Ημερίδα του Ινστιτούτου Αναπτυξιακών και Στρατηγικών Μελετών- «Ανδρέας Παπανδρέου»: «Η στρατηγική της Λισαβόνας και οι προκλήσεις των μεταρρυθμίσεων για την Ελλάδα».

1) Είναι η «Ατζέντα της Λισαβόνας» το κατάλληλο πολιτικό πλαίσιο για την προώθηση των οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα; Έχει τη σωστή ισορροπία ανάμεσα στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής συνοχής;

Η Ευρώπη ξεχωρίζει ως παράδειγμα του σύγχρονου πολιτισμού σε όλο τον κόσμο διότι στο παρελθόν αφιερώσαμε σημαντικούς πόρους και προσπάθειες για να εξασφαλίσουμε την ποιότητα ζωής που απολαμβάνουμε σήμερα, την ποιότητα του περιβάλλοντος και ένα μοντέλο κοινωνικής συνοχής. Επίσης, η ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού χώρου δημιούργησε νέες δυνατότητες για ανάπτυξη και πρόοδο στο πρόσφατο παρελθόν.

Όμως σχεδόν όλοι αναγνωρίζουμε ότι το προηγούμενο μοντέλο διακυβέρνησης έχει φτάσει τα όριά του και είναι αναγκαίες κάποιες προσαρμογές και βελτιώσεις για να μπορέσουμε να διατηρήσουμε το επίπεδο ζωής, πολιτισμού και κοινωνικής συνοχής. Η πρόσφατη αξιολόγηση των επιτευγμάτων της στρατηγικής της Λισαβόνας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση στην υλοποίηση των στόχων και ότι αν δεν επιταχυνθούν οι κατάλληλες μεταρρυθμίσεις, η Ευρώπη δεν θα καταφέρει να καλύψει τη διαφορά ανταγωνιστικότητάς της σε σχέση με την Αμερική και τις χώρες της Ανατολικής Ασίας.

Είτε θα αλλάξουμε, είτε θα υποστούμε τις επιπτώσεις μιας φθίνουσας οικονομικά πορείας στο μέλλον. Χρειάζεται να ανανεώσουμε τη δέσμευσή μας για την επίτευξη των στόχων της Λισαβόνας, να επιταχύνουμε τη διαδικασία αλλαγών στα κράτη-μέλη και στην Ένωση.

Οι στόχοι της στρατηγικής της Λισαβόνας δεν επικεντρώνονται μόνο στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Αλλά η διατήρηση και η βελτίωση μιας κοινωνικής πολιτικής που στοχεύει στη μείωση της ανεργίας, την αύξηση της απασχόλησης και την επίτευξη ενός καλού επιπέδου ζωής, δεν μπορεί παρά να στηρίζεται σε μια συνεχώς αναπτυσσόμενη οικονομία με περισσότερες παραγωγικές και ανταγωνιστικές επιχειρήσεις. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να παραχθεί ο πλούτος που απαιτείται για τη βελτίωση του βιοτικού και κοινωνικού επιπέδου των πολιτών. Έτσι μόνο μπορεί να εξασφαλίσουμε τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής ασφάλισης.

Η αύξηση της απασχόλησης είναι η πρώτη επιδίωξη ύστερα από την ενδιάμεση αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Οι κοινωνικοί εταίροι της Ευρώπης μεταξύ αυτών η UNICE και η ETUC, στηρίζουν την ισορροπία ανάμεσα στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής συνοχής. Με την κοινή τους δήλωση για την ενδιάμεση αναθεώρηση της στρατηγικής της Λισαβόνας επιβεβαιώνεται η προσήλωσή τους στην ισόρροπη οικονομική και κοινωνική πτυχή της στρατηγικής. Αυτό δήλωσε άλλωστε και ο Επίτροπος Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων κος Spidla στην Τριμερή Κοινωνική Διάσκεψη Κορυφής πριν από την Εαρινή Σύνοδο Κορυφής τον Μάρτιο του 2005.

2) Η πρόοδος της Ελλάδας στους στόχους της Λισαβόνας

Η Ελλάδα δυστυχώς συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών που έχουν την χαμηλότερη επίδοση στην Ευρώπη των 25. Επιγραμματικά αναφέρω:

- Η μέση παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού παρά την όποια βελτίωση τα τελευταία χρόνια διαμορφώνεται στα χαμηλότερα επίπεδα της Ευρώπης των 15.
- Η ανεργία παραμένει σε υψηλά επίπεδα.
- Οι δαπάνες για την έρευνα και την καινοτομία είναι ανεπαρκείς.
- Το εμπορικό έλλειμμα διαρκώς διευρύνεται.
- Οι δημόσιες καταναλωτικές δαπάνες παραμένουν υψηλές και ο κρατικός προϋπολογισμός εξακολουθεί να εμφανίζει μεγάλα ελλείμματα, παρά την ευνοϊκή για την χώρα μας οικονομική συγκυρία.
- Ο κρατικός έλεγχος και παρεμβατισμός υπό τη μορφή των υπερβολικών ρυθμίσεων, της γραφειοκρατίας και της αναποτελεσματικότητας της δημόσιας

διοίκησης αλλά και η αναποτελεσματική διαχείριση των επιχειρήσεων δημόσιας ωφέλειας, προσθέτουν σημαντική επιβάρυνση στις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

- Η ακαμψία της αγοράς εργασίας περιορίζει την ανταγωνιστικότητα των εταιριών και υπονομεύει τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.
- Οι υπερβολικές ρυθμίσεις και ο κεντρικός έλεγχος του εκπαιδευτικού συστήματος καθιστούν απαγορευτική την ευέλικτη προσαρμογή του στις σύγχρονες ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας.
- Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα και η κατάταξη στις περισσότερες εκθέσεις Διεθνούς Ανταγωνιστικότητας περιορίζει τις δυνατότητες προσέλκυσης επαρκών παραγωγικών επενδύσεων.

Στους αντίστοιχους με τα παραπάνω θέματα δείκτες, σύμφωνα με την έκθεση Κοκ, η χώρα μας καταλαμβάνει μια από τις χαμηλότερες θέσεις όχι μόνο μεταξύ των παλαιών μελών αλλά δυστυχώς ακόμα και μεταξύ των χωρών της Ευρώπης των 25.

Παρόλα αυτά, η πρόοδος της Ελλάδας ήταν μεγαλύτερη από τη πρόοδο των υπόλοιπων μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους δείκτες της Λισαβόνας κατά την περίοδο 1999 – 2003 σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση τα στοιχεία της έκθεσης Κοκ και ύστερα από μια ανάλυση που έγινε στον ΣΕΒ.

Μπορεί όμως να συνεχιστεί αυτή η πορεία ώστε να βελτιωθεί και η θέση της χώρας σύμφωνα με τους δείκτες που χρησιμοποιούνται;

Κοινή συνισταμένη των απόψεων πολλών αναλυτών, εθνικών και διεθνών, είναι ότι η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας των τελευταίων ετών τροφοδοτήθηκε από παράγοντες που δεν θα επαναληφθούν στο μέλλον:

- **Πρώτον**, τη δημοσιονομική προσαρμογή, που, όσο ατελής και εάν θεωρήσουμε ότι ήταν, οδήγησε στην ένταξη στην ΟΝΕ και είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία συνθηκών οικονομικής σταθερότητας και μεγαλύτερης βεβαιότητας για τις προοπτικές της χώρας, ενώ παράλληλα διευκόλυνε την μεγάλη πτώση των επιτοκίων.

- **Δεύτερον**, τις ιδιωτικές επενδύσεις, τόσο σε εξοπλισμό όσο και σε κατασκευές, που αυξήθηκαν υπό την παράλληλη επίδραση μειωμένων επιτοκίων, αυξημένης κερδοφορίας και καλών προοπτικών, τροφοδοτώντας μία υγιή και συνεχή αύξηση της τελικής ζήτησης στην οικονομία.
- **Τρίτον**, τη δαπάνη των πόρων του Β' και του Γ' ΚΠΣ και την ολυμπιακή προετοιμασία που ενίσχυσαν αυτή την εικόνα συμπληρώνοντας τον ενάρετο κύκλο της ανάπτυξης με αυξημένες δημόσιες δαπάνες σε υποδομές.

Παράλληλα ο παγκόσμιος ανταγωνισμός εντείνεται με την ανάδειξη της Κίνας και της Ινδίας ως νέων πόλων προσέγγισης κεφαλαίων και ανταγωνιστικής παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών.

Σήμερα δεν ισχύουν πλέον οι συνταγές «επιτυχίας» του παρελθόντος. Δεν μπορεί η ανάπτυξη να στηριχθεί στην «προστασία» των εγχώριων προϊόντων και υπηρεσιών, στα κλειστά επαγγέλματα, σε προστατευτική συναλλαγματική πολιτική. Ούτε μπορεί η ανάπτυξη να στηρίζεται στις εισροές των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων ή στην ελλειμματική χρηματοδότηση δημοσίων δαπανών.

Για να συνεχίσουμε να επιτυγχάνουμε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης στο μέλλον χρειάζεται να αναπροσανατολίσουμε τις προσπάθειές μας και να υλοποιήσουμε τις αναγκαίες προσαρμογές και βελτιώσεις. Το ζητούμενο είναι να απελευθερώσουμε το οικονομικό δυναμικό της χώρας και της Ευρώπης. Χωρίς ανάπτυξη δεν μπορούμε να διατηρήσουμε το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, που αποτελεί το θεμέλιο της κοινωνικής δικαιοσύνης και μιας ευρωπαϊκής κοινωνίας που παρέχει ευκαιρίες σε όλους.

Η ανάπτυξη λοιπόν της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας είναι η επόμενη επιδίωξη στην οποία χρειάζεται να προσανατολίσουμε τις προσπάθειές μας σήμερα. Η ανταγωνιστικότητα είναι το κυρίως ζητούμενο στη νέα φάση ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

3. Βασικές προτεραιότητες για την Ελλάδα τα επόμενα χρόνια

Οι εξελίξεις στον κόσμο είναι ραγδαίες ενώ στην Ελλάδα ο συντηρητισμός που μας διακρίνει και η προσπάθεια διατήρησης των κεκτημένων αντί της ευελιξίας και της γρήγορης προσαρμογής παλαιότερων επιλογών μας, μας οδηγεί σε αδιέξοδα. Η μεγάλη διαφορά της Ελλάδος από τις περισσότερες άλλες χώρες της Ευρώπης, που χρόνια τώρα προσπαθούν να βγουν από την κρίση, είναι το πολύ μεγάλο δημόσιο χρέος και το μεγάλο έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα είναι τόσο εμφανής και στο διευρυνόμενο εμπορικό μας έλλειμμα αλλά και στον τουρισμό που δεν μπορεί να αξιοποιήσει επαρκώς τα τρομερά πλεονεκτήματα που μας χάρισε η φύση και ο πολιτισμός των προγόνων μας

Η ανάγκη αποτελεσματικής εφαρμογής της στρατηγικής της Λισαβόνας στην Ελλάδα είναι στενά συνδεδεμένη με την ανάγκη βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς μας. Γι' αυτό και η υλοποίηση των στόχων της Λισαβόνας είναι πολύ περισσότερο επιτακτική στην Ελλάδα σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Η εκπλήρωση αυτών των στόχων μας αφορά όλους διότι έτσι θα επιτύχουμε:

- ✓ **την αύξηση της απασχόλησης**
- ✓ **την πραγματική σύγκλιση της Ελλάδας με την Ε.Ε.**
- ✓ **τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου**
- ✓ **την άνοδο της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος**

Βεβαίως χρειάζεται να ιεραρχήσουμε τους στόχους και τις δράσεις μας. Οι προσπάθειές μας για την επίτευξη των στόχων της Λισαβόνας σε εθνικό επίπεδο πρέπει να επικεντρωθούν σε τρεις βασικούς τομείς:

A. Ο πρώτος τομέας συνδέεται με την κοινωνία της γνώσης. Η γνώση σε συνδυασμό με την έρευνα, την ανάπτυξη και την υιοθέτηση της καινοτομίας είναι οι θεμελιώδεις παράγοντες για τη βελτίωση της παραγωγικότητας.

Η μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού μας συστήματος αποτελεί άλλη ύψιστη προτεραιότητα για τη χώρα. Χωρίς ουσιαστική αξιολόγηση της απόδοσης και διαφοροποίηση το σημερινό κρατικοκεντρικό σύστημα που ελέγχεται από τις

κομματικές συνδικαλιστικές οργανώσεις στηρίζει τη μετριότητα αντί να καλλιεργεί την αριστεία. Αντιθέτως πιστεύω ότι χρειαζόμαστε συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης που διατηρούν στενή σχέση με τις τεχνολογικές αλλαγές και τις εξελίξεις στην πραγματική ζωή, που υπηρετούν την κοινωνία της γνώσης και που καλλιεργούν τη δια βίου μάθηση και ανάπτυξη του ατόμου. Συστήματα αυτόνομα, που θα διδάσκουν την επιχειρηματικότητα, την αξιολόγηση και ανάληψη κινδύνων, την αντιμετώπιση και λύση σύνθετων προβλημάτων που προικίζουν τα άτομα με ικανότητες ώστε να ηγούνται και να συνεργάζονται για να μπορούν να εκκινήσουν νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Η κοινωνία μας χρειάζεται περισσότερα άτομα που θέτουν φιλόδοξους στόχους και αναλαμβάνουν την ευθύνη επίτευξής τους, που είναι ενεργοί παραγωγοί νέας γνώσης, που καινοτομούν και διαπρέπουν. Χρειαζόμαστε νέα πρότυπα για την νεολαία μας.

Σχετικά με την έρευνα και ανάπτυξη, το 2002 στη Βαρκελώνη τέθηκε ο στόχος ως το 2010 οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη να αντιστοιχούν στο 3% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο στην Ευρώπη. Για την Ελλάδα ο στόχος είναι οι δαπάνες αυτές να φτάσουν το 1,5% του ΑΕΠ. Δεν θα είχε όμως χρήσιμα αποτελέσματα να σπεύσουμε να αυξήσουμε τις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη πριν βελτιωθούν οι μηχανισμοί και οι προϋποθέσεις για παραγωγική τους χρησιμοποίηση. Χρειάζεται βελτίωση του περιβάλλοντος που θα καταστήσει ελκυστικότερη τη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων/ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων και θα ευνοήσει την ανάληψη περισσότερης ερευνητικής δραστηριότητας από τις επιχειρήσεις. Στην κατεύθυνση αυτή πρέπει να αναπτυχθούν δράσεις στα ερευνητικά σχέδια για την στρατηγική της Λισαβόνας και αρμοδιότητα του Συμβουλίου και της Επιτροπής για την παρακολούθηση της υλοποίησής τους.

Β. Ο δεύτερος τομέας σχετίζεται με το ανθρώπινο δυναμικό και την αύξηση της απασχόλησης. Βασική προτεραιότητα είναι να αντιμετωπιστούν οι παράγοντες που δεν επιτρέπουν νέες και καλύτερες θέσεις εργασίας τη στιγμή που το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα είναι υψηλότερο και η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό χαμηλότερη σε σχέση με το μέσο όρο της Ε.Ε. ενώ βρίσκουν απασχόληση σχεδόν εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες. Βασικά στοιχεία για την τόνωση της αγοράς εργασίας είναι ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής

πρόνοιας και η βελτίωση των εργασιακών ρυθμίσεων ώστε να αυξηθεί η προσαρμοστικότητα των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων και η ελαστικότητα της αγοράς εργασίας.

Γ. Ο τρίτος τομέας αφορά στη λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης, στο επιχειρηματικό περιβάλλον και στις σχέσεις της Δημόσιας Διοίκησης με τις επιχειρήσεις.

- Οι πολύπλοκες απαιτήσεις της Δημόσιας Διοίκησης έναντι των επιχειρήσεων αποτελούν ανασταλτικό περιοριστικό παράγοντα στη δημιουργία, αυξάνουν σημαντικά τον επιχειρηματικό κίνδυνο και δημιουργούν υψηλό κόστος προσαρμογής σε αυτές. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη μείωση του διοικητικού κόστους για τις επιχειρήσεις είναι καταρχήν η μέτρησή του με μία ενιαία μεθοδολογία. Προφανώς, χρειάζεται να αξιολογηθούν όλες οι υφιστάμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις αξιοποιώντας και την εμπειρία κρατών-μελών που υιοθέτησαν αυτές τις μεθόδους. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο για να μπορέσουμε και να συγκρίνουμε την αποτελεσματικότητα κάθε κράτους μέλους καλό θα ήταν να αξιολογηθούν με ενιαίο τρόπο σε όλα τα κράτη-μέλη οι μετρήσεις του διοικητικού κόστους. Στη συνέχεια, οφείλουμε να υιοθετήσουμε συγκεκριμένους ποσοτικούς στόχους μείωσης του διοικητικού κόστους με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα.
- Επίσης, χρειάζεται να βελτιωθεί ουσιαστικά το νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο ώστε η Ελλάδα να γίνει ένα ελκυστικότερο μέρος για επενδύσεις και εργασία. Προβλήματα σχετικά με την πολυνομία, τη γραφειοκρατία, την αδιαφάνεια, τη χαμηλή παραγωγικότητα, τις απρόβλεπτες αλλαγές κανόνων, το υψηλό κόστος λειτουργίας, τις καθυστερήσεις, τις συνεχείς αναβολές και τη διαφθορά αποθαρρύνουν την υγιή επιχειρηματικότητα και ενισχύουν την επιχειρηματικότητα με που αποβλέπει στο γρήγορο και ευκαιριακό κέρδος πριν τα πράγματα αλλάξουν πάλι. Δηλαδή δεν ενθαρρύνετε αυτή η επιχειρηματικότητα που έχουμε κατ' εξοχήν ανάγκη διότι μόνο με μακροπρόθεσμο ορίζοντα γίνονται επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό και στο περιβάλλον.

Εκτός από τα παραπάνω, μεγάλη σημασία για την Ελλάδα έχει η δημοσιονομική διαχείριση, τα ελλείμματα και το χρέος. Ο δημόσιος τομέας έχει εκτοπίσει την ιδιωτική πρωτοβουλία και, μέσω του υψηλού φορολογικού βάρους και της γραφειοκρατίας αυξάνει το κόστος, στερεί ή περιορίζει το διαθέσιμο κεφάλαιο για επενδύσεις από το πλέον παραγωγικό τομέα της οικονομίας, τον ιδιωτικό τομέα. Υπό το φως των νέων στοιχείων για τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, χρειάζεται αποφασιστική δράση για να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Η προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων και η οριστικοποίηση ενός θεσμικού πλαισίου για τις συμπράξεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα αλλά και η αποτελεσματική αξιοποίηση των Ολυμπιακών έργων αποτελούν στοιχεία για τη διαμόρφωση ενός κλίματος που θα ευνοεί τις ιδιωτικές επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα για την περαιτέρω ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στο μέλλον.

Η ελληνική κοινωνία έχει επιδείξει πρόσφατα ωριμότητα στην επιδίωξη μεγάλων στόχων όπως:

- ✓ Η ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση,
- ✓ Η εισαγωγή του ευρώ,
- ✓ Η επιτυχής διεκδίκηση και διοργάνωση της Ολυμπιάδας.

Κρίσιμα κοινά στοιχεία επιτυχίας σε όλα τα ανωτέρω υπήρξαν:

- ✓ Η σαφής στοχοθέτηση και το αυστηρό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης δράσεων για την επίτευξη των στόχων.
- ✓ Η αποτελεσματική σύμπραξη δυνάμεων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα στη συστηματική και συνεπή επιδίωξη των επιμέρους στόχων.

Με αντίστοιχο τρόπο μπορεί να οργανωθεί η δράση για να ανταποκριθούμε στην αναπτυξιακή πρόκληση της υλοποίησης των στόχων της Στρατηγικής της Λισαβόνας.

Αναμφισβήτητα, η ανταγωνιστικότητα της χώρας μας, και των ελληνικών προϊόντων δεν εξαρτάται μόνο από εμάς. Είναι βέβαιο πως το ευρώ, το πετρέλαιο και πολλοί άλλοι εξωγενείς παράγοντες τους οποίους δυστυχώς στη χώρα μας δεν μπορούμε άμεσα να επηρεάσουμε, τουλάχιστον σε μεγάλο βαθμό, επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και την ανταγωνιστικότητα των

ελληνικών επιχειρήσεων. Όσον αφορά σε αυτούς τους εξωγενείς παράγοντες, καλό είναι να τους παρακολουθούμε και να βλέπουμε κάθε φορά τι μπορούμε να κάνουμε, στο μέτρο του δυνατού, για να περιορίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις.

Αλλά, πάνω απ' όλα, αυτό που πρέπει να κοιτάξουμε, είναι τι μπορούμε εμείς να βελτιώσουμε σε αυτά που πραγματικά είναι στα δικά μας τα χέρια, τους ενδογενείς, τους ενδοχώριους παράγοντες οι οποίοι είναι πολλοί περισσότεροι και έχουν σημαντικότερη επίπτωση στην ανταγωνιστικότητα του ελληνικού προϊόντος και της ελληνικής επιχείρησης. Χρειαζόμαστε ένα θεσμικό πλαίσιο πολύ πιο φιλικό στις επιχειρήσεις γιατί εν κατακλείδι είναι οι επιχειρήσεις και όχι οι κυβερνήσεις που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και ανάπτυξης. Όταν λέμε ένα πλαίσιο φιλικό στις επιχειρήσεις εννοούμε και φιλικό στους εργαζόμενους.

Δεν υπάρχει ένας στόχος της Λισαβόνας, που αντιτίθεται στον γενικότερο στόχο βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι η εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισαβόνας θα βοηθήσει σημαντικά τη χώρα μας.

Αν πράγματι αντιλαμβανόμαστε την ανάγκη και θέλουμε να βελτιώσουμε την ανταγωνιστική μας θέση, πρέπει όλοι να συνεργαστούμε μαζί. Όλοι οι φορείς. Κυβέρνηση, αντιπολίτευση, κοινωνικοί εταίροι. Διότι όλοι έχουμε ουσιαστικά ένα μέρος της ευθύνης. Η συνεργασία εδώ δεν ενδείκνυται μόνο. Είναι αναγκαία.